

Innhold

Forord	9
Kapittel 1	
Hva er sosial kompetanse?	13
Hvordan kan begrepet «sosial kompetanse» forstås?	15
Hvordan lærer elevene sosial kompetanse?	17
Om å hjelpe elevene med å tegne sosiale kart.	23
Ulike dimensjoner av sosiale ferdigheter	24
Hvorfor bør sosiale ferdigheter inngå i skolens lokale læreplan?	27
Kapittel 2	
Hvordan planlegge og tilrettelegge for opplæring i sosiale ferdigheter?	31
Valg av sted til innlæringen	32
Innredning av rommet – plassering av elevene.	33
Innredning av rommet – visualisering	34
Innredning av rommet – teknisk utstyr	36
Innredning av rommet – utstyr	36
Hvordan integrere sosiale ferdigheter i alle fag?	37
Spørsmål	39
Omfang.	40
Planlegging	41
Informasjon til foresatte	41
Skolens sosiale læreplan	42
Kapittel 3	
Å lære barn ferdigheter de trenger for å gjøre sitt beste på skolen	47
Undervisningssekvens for grunnleggende skoleferdigheter	50
Praktisk-pedagogiske opplegg for å lære seg skoleferdigheter	54

Kapittel 4

Hvordan lære barn å forstå egne og andres følelser	65
Hva er følelser?	65
Følelser i klasserommet	67
Hvordan utvikler elevene bevissthet om egne og andres følelser?	68
Den «magiske» trekanten	69
Hvordan kan du coache elevenes følelser?	71
Hvilke følelser bør elevene få opplæring i?	72

Kapittel 5

Hva er sosial problemløsning?	79
DIVE – sosial problemløsning i småskolealderen	82
Å forstå at det finnes et problem	82
Å lære barn å definere problemet	83
Å lære barn å se etter løsninger	84
Å se konsekvensene av løsningene	84
Å velge den beste løsningen	85
Å gjennomføre handlingen	86
Å vurdere om de klarte å løse problemet	86
Sekvens i læring av problemløsning	87
Pedagogiske opplegg for utvikling av samarbeids- ferdigheter	89
Gruppeoppgaver	90
Individuelle oppgaver	91

Kapittel 6

Når følelsene løper løpsk. Å lære barn å kontrollere sinne, stress og frustrasjon	93
Hvorfor blir barna sinte?	94
Hvilke barn må vi være oppmerksomme på når vi skal jobbe med sinnemestring?	95
Hva kan gjøres i klasserommet for å minimere frustrasjon og avmaktfølelse?	97
Utenom skoletid	102
STOPP, en strategi for sinnemestring i klasserommet	103
Stegene i STOPP	104

Å håndtere andres sinne.	105
Pedagogiske opplegg for trening av følelseskontroll	107
Kapittel 7	
Å trene barn i samarbeidsferdigheter og vennskapsferdigheter	115
Hva mener vi med samarbeid?.	115
Hva kreves for å lære elevene samarbeid?	116
Om vennskap	117
Hvordan kan en jobbe med vennskap i klasserommet?	119
Pedagogiske opplegg for samarbeid og venneferdigheter	120
Kapittel 8	
Coaching eller å bruke alle læringsarenaer som dukker opp	139
En coachingmodell	141
Hva mener vi med coaching av sosiale ferdigheter?	143
Pedagogisk relasjonskompetanse	145
Hvordan coache elevene?	147
Kapittel 9	
Styrking av elevenes selvfølelse	153
Selvtillit og selvfølelse	153
Undervisning i selvfølelse	155
Pedagogiske opplegg for utvikling av selvfølelse.	156
Kapittel 10	
Spesialundervisning i sosial kompetanse	163
Hva er spesialundervisning?.	164
Hva mener vi med et tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringsstilbudet?.	165
Hva kreves i vurderingen av det sosiale utbyttet av opplæringen?.	166
Hvordan kartlegge sosiale ferdigheter som et ledd i henvisning til PPT?.	167
Individuell opplæringsplan (IOP) i sosial kompetanse	170
Spesialpedagogiske strategier i arbeidet med å undervise i sosiale ferdigheter	171

Litteraturliste	174
Vedlegg 1 DIVE.....	177
Vedlegg 2 STOPP	178
Vedlegg 3 Plan mal.....	179

Forord

Vi to som har skrevet denne boka, Patrick og Sven, arbeider til daglig med veiledning av lærere. I veiledningen har vi sett at det er et behov for en praktisk bok der hovedvekten av innholdet dreier seg om hvordan man lærer elevene sosiale ferdigheter, og hvordan man trener på disse ferdighetene i klasserommet. Vi vil i dette forordet beskrive hvilken bakgrunn vi to som har skrevet boka har, og hvorfor vi har skrevet den.

Da Patrick skulle bestemme seg for hva han skulle bli her i verden, hadde han lyst til å jobbe med «å lære barn å oppføre seg». Han fikk ansvaret for en utfordrende fjerdeklasse mens han gikk siste året på lærerskolen. Han fant fort ut at kombinasjonen av å utvikle en god relasjon, gi gode, tydelige beskjeder og ha tillit til elevene var vinneroppskriften for å lykkes med å skape et godt læringsklima i klassen.

Selv om arbeidet med barneskoleelever både var interessant, lærerikt og utfordrende, søkte Patrick nye utfordringer ved en ungdomsskole i en gruppe med skoletrøtt ungdom. Da han begynte som lærer i «motorgruppen», oppdaget han at eldre elever også fikk problemer på skolen fordi de ikke mestret nødvendige sosiale utfordringer. Patrick øvde dem derfor på hvordan de skulle hilse, komme inn i rommet til et intervju også videre.

Men det var først da han begynte på Brusetskollen skole og med Webster-Strattons «Incredible Years» at han virkelig fikk se hva slags uttelling øvinger kan ha for skoleelever. Han trenet elevene i klasserommet og sine kolleger i klasseledelse.

Etter studiene begynte Sven å jobbe ved en barneskole i Oslo. Han var klasseforstander for en første klasse med 28 aktive og oppfinnsomme elever. De første ukene som lærer var svært utfordrende for ham, han klarte ikke å få klassen til å følge beskjeder og det var vanskelig å lære dem å sitte stille når de skulle jobbe. Rundt høstferien det året fant han ut at noe måtte gjøres, foreldrene til elevene var bekymret for læringsmiljøet og andre lærere hadde begynt å klage på urokråkene i klassen hans. Han

bestemte seg for at han skulle trene elevene i nødvendige skoleferdigheter gjennom å utarbeide klare læringsmål, modellering og repetisjon. Frem til jul var det bare atferdsmål på klassens arbeidsplan og på ukeplanen. I tillegg bestemte han seg for at han skulle slutte å kjefte og være høyrøstet når elevene ikke hørte etter, og når de lagde bråk, og heller oppmuntre og heie på elevene når de mestret en ny utfordring. Elevene i klassen trente på å stille opp, sitte rolig og følge en beskjed, rekke opp hånden, spisse blyanten, forflytte seg fra sted til sted osv. Systematisk trening bar frukter, og til sommerferien var klassen blitt en fin gjeng elever.

Etter denne (relative) suksessen i sitt første år som lærer fant Sven ut at han skulle studere pedagogikk for å bli enda bedre i jobben. Han forsto fort at det han lærte på pedagogikkstudiet ikke hadde noe særlig direkte overføringsverdi til hverdagen med hans elever. Spesielt med tanke på det å bli en god klasseleder. Da han leste bøker om didaktikk og pedagogisk teori, tenkte han: «Hvordan i all verden skal jeg overføre pedagogisk teori til klasseromsaktiviteter?» Ute i praksis spurte han om det samme, uten egentlig få svar på spørsmålet. Siden har han forsøkt å finne ut av det selv.

Denne boka har blitt til gjennom flere år med diskusjoner mellom forfatterne og gjennom direkte kursing og veiledning av mange hundre lærere i Oslo-skolen. Forfatterne har i tillegg sammen undervist i sosiale ferdigheter i smågrupper med elever med særskilte sosiale utfordringer. De pedagogiske ideene vi vil presentere i boka, er fruktene av både veiledningsarbeidet og undervisningserfaringene våre. Alle tiltak er derfor grundig utprøvd, og vi har valgt de oppgavene og de tilnærmingene som vi har opplevd har hatt best effekt.

Vi håper at du som leser boka vil kunne bruke den som en håndbok når du skal planlegge den sosiale delen av opplæringen. Vi har forsøkt å gjøre det pedagogiske opplegget så praksisnært at både en nyutdannet lærer og en gammel ringrev vil kunne få ideer som kan tilpasses egne planer for undervisningen. Vi har derfor tatt med noen forslag til hvordan dere kan sette inn ulike sosiale ferdigheter i en sosial læreplan. Dette kan være et godt utgangspunkt for det lokale læreplanarbeidet ved skolen din.

Oslo, april 2014

Patrick Glavin og Sven Lindbäck